

БУДИТЕЛЪ

Издава се по повод 170-годишнината от издаването на първия български вестник "Български орел"
Исторически музей Карлово; ноември 2016 година

Първият български вестник "Български орел"

Борис Данков

Едва ли има по-оригинална и ексцентрична личност в Българското възраждане от личността на д-р Иван Богоров. На него дължим появата на първия български вестник "Български орел", което е събитие без прецедент в духовната ни история.

Идеята за списването на "гражданския, търговски и книжовен български известник" се ражда в Лайпциг, където Богоров пристига в края на 1844-а или началото на 1845-а г., "за да продължи науката си".

Тук на 20 април 1846 г. излиза първият брой на

"известника". Вторият се появява на 20 септември 1846 г., а третият (последен брой) е отпечатан на 1 януари 1847 г.

Подтикът за появата на "Български орел" отправя още Константин Фотинов в сп. "Любословие" (кн. 21 от 1846 г.), но идеята осъществява самият Богоров. В своята програмна статия "Свикване" той обяснява мотивите си да се захване с издаването на вестника: "Не! Това не може да остане тъй занаят! - пише именитият издател и енциклопедист. И ние българите трябва да започнем да се усещаме като народ, който има същите права с другите европейски народи! Ми трябва да държим здраво на езикът си и вратата си! Ми трябва да покажем, че сме християни, че сме славяне, брати на московците, на сърбите и на другите славянски народи!"

Още от първия брой на "Български орел" Богоров очертава програмата на вестника. Той ще публикува "граждански известия отовсяде". Негова "главна основа" ще бъде "учебний дял" - т.е. "описание на някои чудни места, страни и народи", сред които "повечето славянските, които да станат по-близо към нашия народ". В новото издание Богоров възнамерява да осведомява за "школата и редът на учението в близкосъседните ни народи"; да дава "бизнесинформация" (по днешните представи) на търговците и занаятчиите. "Развеселителната страна" на "известника" предвижда развлекателно четиво като "приказки, басни, народни песни и смешливи приказвания". Богоров обещава в изданието да се появяват и "прегледвания за всичките нови книги на български език".

Дори това кратко резюме на "Свикване" дава представа за широтата на възгледите, с които младият тогава (едва 25-26-годишен) Иван Богоров се захваща да списва първия български "известник". В конкретния случай без особено значение са "материалните подбуди", които са движили издателя. В Лайпциг той се сближава с преводача Пар. Г. Пиперов, с когото обмислят "планове за общи литературни предприятия". Според Найден Геров (в писмо от 12 май 1846 г.) в Лайпциг Иван Богоров "понеже няма с какво да живее, намислили (заедно с П. Г. Пиперов) да издават българска газета, а той да бъде редактор и колкото остане печала (за) него да е". Това твърдение за материалните съображения на Богоров опровергава

Боян Пенев, според когото в своето решение да издава вестник той е бил "подтикнат преди всичко от желанието да бъде полезен на народа си".

Още по време на първото си пътуване през Букурещ за Свищов, Търново, Габрово, Казанлък и Стара Загора през 1843 г. бъдещият вестникар споделя, че "вредом се е стремял да придумва българите да не учат веке гръцки, а само български". Заедно с този осъзнат отпор срещу "модния" тогава в Българско гърцизъм Богоров отива още по-далече. Чрез своите филологически трудове той повежда последователна борба за чистотата на българския език, за неговото

"освобождаване" от църковнославянските архаизми и приближаване до говоримата народна реч. В това свое увлечение пламенният възрожденец стига до крайност, стремежи се да подмени едва ли не всяка чужда дума, като я замести с изкована от него. Нещо, заради което за своя "пуризъм" си спечелва незаслужени подигравки и саркастични поднасяния, включително от Ботев и Каравелов.

Каква е била материалната подкрепа на букурещките "филантропи" за пребиваването на младия Богоров в Лайпциг е трудно да се каже. Но не подлежи на никакво съмнение, че той е отделял от личните си средства за издаването на вестника. Документално е потвърдено, че първият брой на "Български орел" излиза в скромния тираж от 500 екземпляра. Не е трудно да се разбере какво и колко е спечелил неговият "списовател" от своето "предприятие".

Появата на вестника е била посрещната "хладно" във Влашко, където един от "благотетелите" съобщава на редактора, че "не е трябвало на българите в Липиска (Лайпциг) да се издава вестник". Доста е съмнително докъде е стигнало неговото разпространение (ако въобще е стигнало) в Българско. Доказателство за това е, че вестникът отдавна се е превърнал в библиографска рядкост. Единствено Васил Априлов посреща безрезервно и с искрена похвала появата на "Български орел". В статията си "Любородно изложение", отпечатана в сп. "Любословие", големият просветител и родолюбец нарича Богоров "воспламенен съвременател на българското учение". "Тие дни - пише той- видяхме първия брой на известника му на български, издаден в Липиска 20 априла сего года. Сърадвахме се за това, че имаме и другий българский дневник и от чисто сърце му желаем добър успех. Тоя дневник види ся,

Печатница "Брайткопф и Хертел" Лайпциг

че ще стане много полезен за Българията".

Уви, добре известна е съдбата на Богоровия "дневник". Последният му брой от 1 януари 1847 г. поставя точка на неговото "излизане". Това е краят на началото, но и истинското начало на българското вестникарство въобще. Почти веднага след неговото спиране "подбуден от срам за несполучването си" Ив. Богоров пристига в Цариград, където се захваща с издаването на "Цариградски вестник". Така, макар и по-късно, успява да осъществи своята идея за голям

Д-р Иван Богоров

Първият

- § В Одеса издава литография – ликовете на Иван Асен, Иван Шишман, заедно с българският държавен „белязrastлан“ (герб-лъв).
- § Пръв издава география на български – „Математическа география“ на В. Бардовски, Одеса, 1842 г.
- § Пръв български автор, който издава народни песни - „Български народни песни и пословици“, Пеща, 1842 г.
- § Като учител в Стара Загора пише граматика на говоримия български език. Нарича я „Първичка българска граматика“, Букурещ, 1844 г.
- § С издаването на „Български орел“, Лайпциг, 1846 г., Богоров записва името си като първия български журналист и издател на първия български вестник.
- § Богоров създава и първия „Траен български лист“ – „Цариградски вестник“, който пръв брой вижда бял свят на 1.1.1848 г., в Цариград.
- § Издава в Пловдив първото българско списание по икономически въпроси – „Журнал за наука, занаят и търговия“ (1862 г.).
- § През 1867 г. като участник в Славянския събор в Москва е първият българин, приет от Император Александър II.
- § Богоров е автор на първата българска отделна книга с пътеписи, написана на високо литературно равнище – „Няколко дена разходка по българските места“, Букурещ, 1868 г.
- § Пръв издава френско-български и българо-френски речници, издадени във Виена 1869-1871 г.
- § Създава първото българско списание, посветено главно на въпросите на българския език и неговата чистота: „Книговице за прочитане“, Прага, Виена, 1874-1875 г.
- § След Освобождението пак негово дело е първото издание с езиковедски характер – списанието със своеобразния „главулек“ (заглавие) „Чисто българската наковалня за сладкодумство“.

български вестник. Под негова редакция излизат 88 броя на изданието, докато на 25 февруари 1850 г. се вижда принуден да заложи вестника и печатницата за 1000 франка и да замине за Букурещ. Издаването му е поето от Александър Екзарх, а самият Богоров обобщава с една лаконична фраза своя горчив опит от журналистическия занаят: "Не може да се прави къща без да имаме тесла, сиреч вестник, без да имаме пари!" Тази мамонова философия е особено злободневна до ден днешен. Виждаме как възлият закон на днешните уж "свободни" медии действа навсякъде по света. И най-паче у нас, където "играта без правила" е превърнала нашего брата журналистите в раболепни послушници на властта и капитала. Не е по-различен и халът на съвременния български език, който е затлачен от американизми и чуждици до такава степен, че сме на път да започнем да не се разбираме един друг. Вече да не говорим за латиницата, която без малко да превземе писаното ни слово. И добре, че не е жив Иван Богоров, който щеше да се обърне и преобърне в гроба, ако можеше да види и чуе как днешните български "космополити" и "постмодернисти" се срамят от родния си и се влечат по чужди език и слово.

НИЕ, БЪЛГАРИТЕ

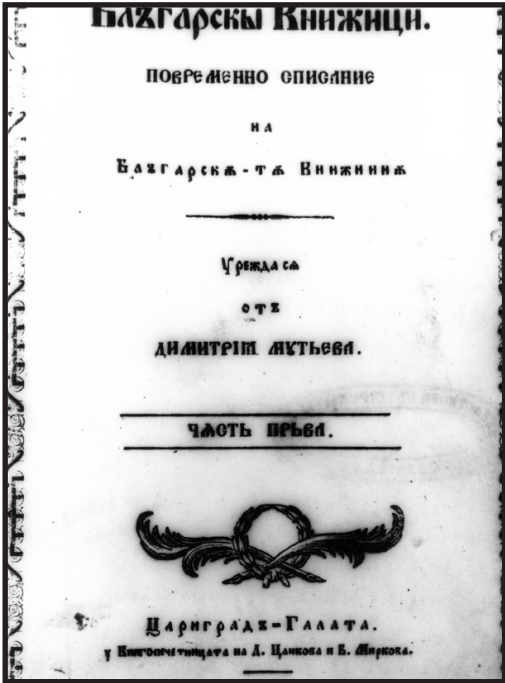
проф. д-р Веселин Димитров

Доста време програма на „Христо Ботев” на БНР излъчваше предаване с това наименование. Българи с различни занимания, преминали през различни житейски пътеки, разказваха за своите работи, неотделими от битието на Отечеството. Ние, Българи! Само две думи и два знака за тяхното произнасяне, събрани в едно, зазвучават с особена сила. Така както са прозвучали те, излезли из Иван-Богоровото сърце и перо през 1846 година. „И ние българите, трябва да се усецаме като народ, който има еднакви права с другите европейски народи!”

Тъкмо 30 години преди Априлското въстание – позив към световна съвест – са видели бял свят тези слова. И пръв Иван Богоров, карловецът – лайпцигски студент по химия, е трепнал от тяхната сила, когато поел в ръцете си първия, влажен още от мастилото, лист в печатницата на Брайткопф и Хертел на 20 април 1846 година, рождената дата на българския вестник. Този вестник не е могъл да бъде наречен иначе освен „Български орел”. Орел с оковани криле, но с мощен дух. Орел преди полет. Чак в своето последно съчинение през 1892 г. Иван Богоров си е позволил да се нарече първи български вестникар и тази рядко срещана добродетел - възрожденската скромност – не го е оставяла през целия му полувековен творчески път, в неуморната шетня из полето на любословието.

Общодостъпни преводи на учебни и художествени произведения, уредба и издаване на вестници, събиране на народно словесно творчество, несекващ труд за създаване и устройство на новобългарския книжовен език, видими приноси към младата ни отечествена наука...И никъде подпис – академик Иван Богоров. А той е почетен член на Българското книжовно дружество (днес БАН). Вярно е, че думата академик в езика ни не е била известна в сегашния си смисъл, но и онова, което е било познато като знак за причастност към новороденото ни гнездо на висшата наука, и него Богоров се е посвенил да спомене редом с името си.

Иван Богоров е създал един свой свят. Свят самобитен, свят дълбоко симпатичен, свят - скромнен като изживяване. „Здравейте, милички!”. Само кристално чист духом човек може да се обърне така към своите очаквани, бленувани читатели. Човек, който не влага в тези две думи значението,

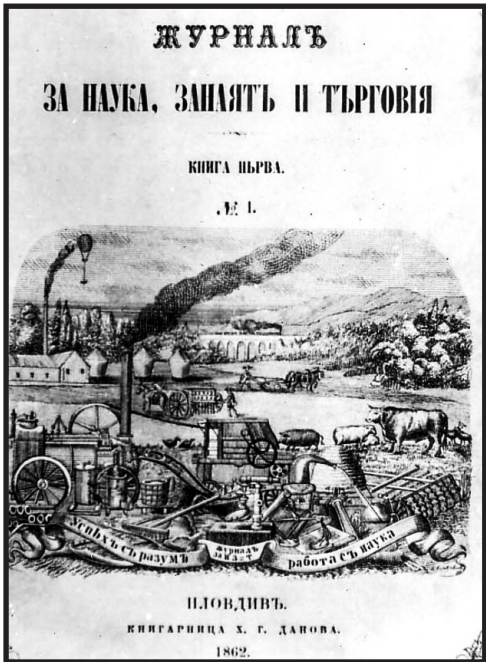

което би вложил демагогът - народняк. Огромносветла струя лъчи от тези две (пак две като Ние, Българи!) думици – предтечи на „Кажи ми, кажи, бедни народе!” на калофереца Ботев.

С Иван Богоров е потребно съизмерване, поради нуждата от самосваст и поради необходимостта от самопреценка за стойността на собственото преминаване на всеки човек през върволицата на годините. Виж, българино, какво си направил ти до 30-та си година и виж какво е направил Богоров. Едри черти: 22 -годишен той е съставил първата българска сборка от народни песни и мъдрости; 24 - годишен е издал първата си граматика на български език; 26 -- годишен е създал първия български вестник. Това стига. И всичкото е сторено не за да бъдат, ей така, написани и отпечатани тези неща. Сторено е поради дълбоката и осъзната необходимост от устройство на новобългарския език. А език (йезик – на старобългарски) има две значения: средство за общуване и още – народ. Ето с такава грамадна работа се е захванал Богоров с ясното съзнание какво има да се върши. Българският език - езикът на българския народ! „Аз хулиниците твои ще накажа!” –дамгосва

вразите на чистото българско слово другият син на Родината ни Иван Вазов, сякаш отклик на Богоровите призови за защита на народната ни реч - писмената, равна с говоримата. Не случайно тъкмо това стихотворение на Вазов („Българският език”) е център на вниманието на идещия след него страж и лечител езиков Александър Теодоров- Балав в студията му „Слог и говор” (1904 г.).

Странни присмехулници са изковали думите „богоровщина”,

„балансица”, „балансиъм”, „балансиада”. Не бива обаче ничия ръка да се повдига срещу духа и помисъла на Иван Богоров, Александър Балав, Найденов Геров, Иван Вазов и мнозина още ратници за българското в българския език (в по-ново време: Любомир Андрейчин, Стоян Стоянов, Тодор Бояджиев, Стефан Брезински и още и още имена), защото знайно е - има език, има народ. И още (от Пасий): „Знай своя род и език!”.

Съдбата или пък повелите на епохата са поискали д-р Петър Берон и д-р Иван Богоров да станат жалони в българския енциклопедизъм. Дори и пътищата им из Европа са сходни – Лайпциг, Париж, Букурещ...Тези интуитивни, но и осъзнати следовници на Дени Дидро и на неговата школа са търсили

истини през широкогътелен панорамен поглед: първи буквар (Берон), първоначална граматика (Богоров), първи план за безжичен телеграф (Берон), първи вестник (Богоров)...Дълго изреждане може да следва тук с особена симпатия от страна на автора на тези редове към Берон като предтеча на радиото и към Богоров като родоначалник на журналистиката ни.

Но главното си остава ясно - и котленецът, и карловецът са се стремили към всезнание. Просто защото то е изначалното, което води хората - българи към всички останало в техните занимания. От голямото към всекидневното. Това е и правил Иван Богоров: отварял е очи, за да събуди дела. Нямаше иначе една от най-големите европейски енциклопедии, германската Майерс-Лексикон, да включи отделна стаия за Богоров и да го посочи като автор на първата българска граматика, а американската Енциклопедия на световната преса (1982 г) да отдели място за неговия „Български орел”.

Като работник и в полето на историята на българската журналистика, за мен беше интересно да огледам в контекста на духовния живот, в който се е родил първият български вестник. През 1846-47 година, когато излиза вестник „Български орел”, в Ню Йорк е изобретена ротативната печатна машина, която изважда десет хиляди страници на час. Евгений Сю пише „Скитникът еврени”, Емилини Бронте –„Брулени хълмове”, Шарлот Бронте - „Джейн Еър”, Джузепе Верди композира „Макбет”. Това е годината на „Български орел”. А когато Богоров създава „Цариградски вестник” в Лондон е създадена агенция Ройтер, в САЩ –агенция Асошиейтед прес, Карл Маркс издава „Заплата, труд и капитал”, Уилям Текери – „Панаир на суетата”, Александър Дюма – „Дамата с камелиите”, Фьодор Достоевски – „Бели нощи”, а ЦЩрау подарява на света „Радецки марш”.

Това видимо не е всичко, но пред духовния ни взор заблестяват ярки шрихи, които характеризират градус на световния и особено на европейския творчески контекст, в който един българин от град Карлово е сложил началото на българския вестник и се е вписал достойно в обкръжението на своя труд. Сложил е в средището на Европа едно начало, без което не може нито един цивилизован народ. Началото на Иван Богоров – бранилник на българския народен език. Човекът написал: „И ние, българите, трябва да се усецаме като народ, който има еднакви права с другите европейски народи!”.

Д-р Иван Богоров и родното Карлово

интервю с Мария Деянова
директор на Историческия музей гр. Карлово

Г-жо Деянова, как д-р Иван Богоров е останал в спомените на своите съграждани в миналото и днес?

Иван Богоров е един от големите възрожденски енциклопедисти - медик по образование, той се занимава със стопански въпроси, икономика, география, индустрия, транспорт, филология, журналистика. Баща на първия българския вестник „Български орел”, издаден през 1846 г. и българската журналистика. Той е една от най-оригиналните личности през епохата на Възраждането.

Той е и сред строителите на българския книжовен език и има първостепенна роля с това, че е автор на "Първичка българска граматика", написана на говорим български език (1844 г.).

Д-р Иван Богоров е известен и като един от най-убедените български пуристи. „Дор език живее, народ не умира!” - пише той. Много често е обвиняван за своите понякога крайни увлечения към чистотата на езика, но той е грешал от обич. И до ден днешен ние използваме въведените от Богоров думи: предимство, обноски, приемлив, книжнина, четец, клиница, разноски, чакалня, вестник, подплата, часовник, пратеник, забележка, деен, дейност, съдейност, съдник, отговорник и др. В езика ни д-р Богоров е възстановил ценни народни думи като молба, загуба, печалба, почит, челяд, слог, пряпорец.

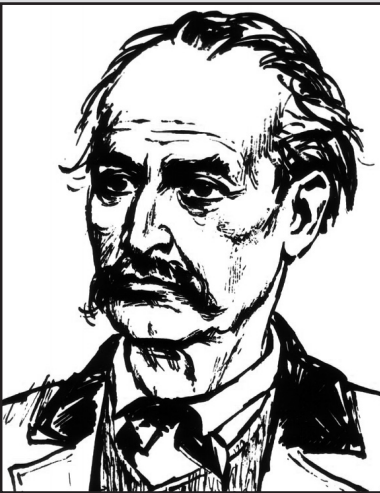
Обаятелният му образ и цялата дейност на този родолюбец, оригинален и самобитен творец на националното ни Възраждане му отреждат заслужено място в българската история сред най-големите възрожденски дейци и до днес. Той е от хората, които винаги вървят крачка преди времето си и е сред тези, които тласкат българите да вървят по-бързо, по-смело и по- радикално напред към бъдещето на модерна европейска нация. И за наша гордост, този самобитен и оригинален възрожденец е роден тук, в нашия град. И е заставал в благоговение пред този Балкан, пазещ и до днес тайни за онези, живелите столетия преди нас.

По какъв начин влияе родната среда за изграждане личността на нашия възрожденец?

Безспорно родното Карлово, семейството, целият обществен климат и морал в града по това време, благоприятната социална средата и специфична духовна атмосфера, в която расте Иван Богоров, оказват голямо

влияние върху изграждането на личността му.

През Възраждането Карлово е огнище на икономическо процъфтяване, духовна пробуда и национален подъем, с будни, предприемчиви и добре образовани граждани, една истинска крепост на формиращата се българска нация. През този период в града са съществували няколко модерни за времето си училища - взаимно, класно, девическо и елитното за времето си елино-българско училище като горен курс на взаимното, на един от най-добрите педагози и просветители в българските земи даскал Райно Попович, при когото учи Богоров. Нуждата и жаждата за просвета и образование, предизвикани от възхода на занаятите и търговията, и интензивни икономически промени е характерна черта на българското възрожденско общество, особено силно изразена в град Карлово. Карловци вземат активно участие в църковно-националните борби за извоюване на независима българска църква, за утвърждаването на новобългарския език и изграждането на новобългарската просвета и култура. Една голяма част от тях споделят и революционните идеи за политическото освобождение на България. Не случайно градът дава на България десетки будители, дарители, революционери и строители на нацията, ревностни радатели за национално просвещение и културен напредък.

Райно Попович - учителят подтикнал Иван Богоров към знанието

Д-р Иван Богоров е роден в бедното семейство на карловския занаятчия Андрея Богоев и Дона Кожухарова – дъщеря на заможни еснафи. От малък остава сирак и грижите за отглеждането на многодетното семейство лягат изцяло върху майката. Смела и трудолюбива, майката на Богоров се бори срещу „сиромашия без кантар”. Стоически понася лишения и несподи, за да отхрани и възпита децата си. „Те всичките... - разказва тяхна съвременничка, „майка и четирите и дъщери бяха много мурафетлийки... шиеха чудни изкусни кенета...и въобще в ръкоделието бяха цели художнички...Те бяха хора оскъдни, но горди и чисти...”.

Когато Дона Богорова завежда малкия си син при прочутия учител Райно Попович, тя се обръща към него с трогателното поръчение: „На тебе предавам наш Иванча и

те моля да го изучиш, да стане човек добър и ...да е полезен. Моля те не го жали, той като сирак и беден не е научен на галене.”.

Малкият сирак скоро показва завидни заложби в учението при даскал Райно Попович и вероятно по негова препоръка заминава да продължи обучението си във „великата школа” на Гръцката патриаршия в Куручешме в Цариград. Там заварва Георги Раковски, с когото се познава вероятно още от училището на Райно Попович в Карлово и заедно с него, бленувал заради заспалата българска народност, която по това време едвам се пробуждаше”.

Каква е съдбата на родната къща на д-р Иван Богоров?

Родната къща на д-р Иван Богоров се е намирала в близост до къщата на бележития български скулптор акад. Иван Лазаров и на големите български дарители братята Евлогий и Христо Георгиеви в старата част на града, днес обявена като Историческа зона „Старинно Карлово”. За съжаление къщата не е запазена, рухнала е през годините и днес не може да бъде видяна от гостите на града и от всички, които тачат паметта на бележития книжовник и народен будител.

БЪЛГАРСКАТА ЖУРНАЛИСТИКА - ВЧЕРА И ДНЕС

Христина Томанова-Дамянова

„Не бива да сме живи умрели, без име да останем, незнайни за другите народи. И ние, българите, трябва да се усещаме като народ, който има същите правдини като другите европейски народи“ – тези думи на двадесет и пет годишния студент по химия в Лайпциг Иван Богоров са онзи деен импулс, който го кара да издаде първия български вестник. Този патриотичен импулс се оказва ръководното начало, белязало живота на големия карловец.

Желанието да казваш истината, да представяш най-доброто от бита и културата на своя народ, да работиш в ползу роду, да бъдеш щастлив, когато целите ти са постигнати, всичко това очертава моралния облик на журналиста от средата на XIX век. И макар да издаваш вестник, когато едва свързваш двата края, е финансово самоубийство, това дело буди удивление и е доказателство за онзи родолюбим пламък, който ни е съхранил като народ през вековете на робство.

„Моят народ е забравен, разбирате ли? Той не знае нищо за другите народи и те не знаят за него. Това не значи ли мъртъв народ? А вестникът ще му отвори очите, ще прогледне. – споделя Иван Богоров пред своите състуденти.

- Той ще прогледне, а ти ще оголееш-подхвърлят му те.

- Какво значи моята личност ? Важно е народът! Той е душата ми!- разпалено продължава карловецът“

Годината е 1846. Време на надежди, на смели мечти, на готовност да промениш света. Може ли един вестник да стори всичко това. Може ли един пламенен млад човек да увлече следовници . Трудно е да бъдеш пръв. И се иска наистина силен дух, за да продължаваш по пътя, който си пиел. Ще чуваш възторжени слова, ще те потупват по рамото, ще се хвалят, че са чели вестника ти и никои няма да се сети да плати за него. И се иска наистина да си изключителен човек, за да не изоставиш народа си, да не се поддадеш на огорчението и до края на дните си да издаваш книги, списания, речници и то с личните си средства. Да останеш без дом, без семейство, защото си поел кръста на цял един народ. И всичко това в името на знанието, на човешкото себеуважение, на народността въздигане. Защото знайно е – знанието е сила, която преобръща световите.

Петдесетина години след „Български орел“ Вазовият герой Бодков от комедията „Вестник ли?“ заявява :„Стани вестникар, та да прокопсваш“. Написана в далечната 1900 г. драмата поставя въпроси, които не са загубили своята актуалност и днес като: Какво е призванието на журналистиката? Как трябва да се представят фактите? За какви цели да се използва силата на словото?

В комедията са представени два типа журналисти- единият, готов на всичко, за да спечели, и другият, който избира честността пред манипулацията, достойнството - пред парите.

„Не мога да гледам нашите вестници. Кал, лъжи и глупости в тях. Лъжи и псувни само...едни на други партизани си казват...Тоя бил разбойник, оня-шарлатанин, други- безчестен, други предател и продажен, четвърти- келеш и глупец...Подлец е най-малкото...А лъжите как измислюват! От сламката-планина!“- се гневи Павел Мишеров и става изразител на всички, засегнати от лъжите и манипулацията на вестниците.

От зората на журналистиката вестниците имат една важна цел - да информират. Но от самото начало е всеизвестно, че журналистиката може да оказва политическо, морално и всякакво друго въздействие. Има една известна мисъл, че министър и муха се убиват с вестник. Да, словото е сила, което може

да изгражда и руши, възвеличава и срива - всичко това обаче зависи от морала на журналиста, от неговото чувство за почтеност и честност. Вестникарството не е доходен занаят - това споделя Бодков. Издаването на вестник изисква средства, които в повечето случаи не се възвръщат. Това е причината журналисти от типа на Бодков да изопачават истината, да преиначават фактите, да измислят новините, за да задържат читателското внимание. Това не е ли печалната истина и за голяма част от от днешните информационни издания? Търсене на на сензацията, злоупотреба с доверието на читателя, вглещане в битовото, в пошлото, откритата манипулация на общественото мнение. Много братя по перо, като Вазовия герой, са готови да платят висока цена за своето единствено желание да печелят добре, да живеят луксозно и да бъдат ВИП персони. Да, всичко днес си има цена, но продължавам да мисля, че нищо не може да бъде по-скъпо от личното достойнство и чистото име.

Иван Вазов многозначително констатира, че „малцина могат да живеят само от истината на днешния век“. Да, истината изисква кураж, изисква увереност и истински морални качества, неща, които се оказват дефицитни и за съвременните журналисти.

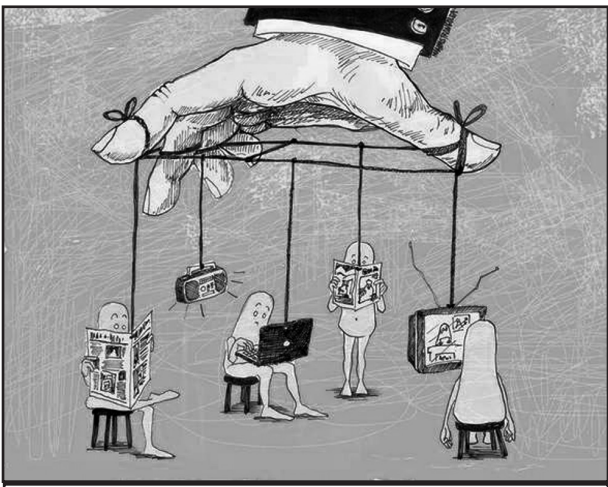
Не може да се отрече, че днес имаме свобода на словото, както

и да се пренебрегне и фактът, че все по-често журналистите си налагат автоцензура, притиснати от икономически съображения. И ако през тоталитаризма над словото тегнеше политическата власт, сега едва ли има вестник, който да не е принуден да се съобразява с икономически силните. И някак си е изтрито от паметта на времето онова разбиране на Богоров, за безкорестното служене на народа.

„Българията най-обича пиперливото....В България или трябва да бъдеш вестникар или да не си. ...Туряй, братко, пипер, пипер, пипер! Раздухвай фактите, усилияй краските, избирай живописни епитети, тури епохални лъжи и колосални низости, а главно въведи скандална хроника. Нашето българско общество, огромната му маса, иска пипер, горчица, ама английска горчица за манджата, за да я глътне вкусно, па била и от динени кори. " В тези иронични думи долавяме Вазовото огорчение от нивото на българската журналистика в началото на 20 век. Долавяме обидата на човека, сам станал жертва на страстта на българина за „пиперец“. „У нас папалач вестникари. Който е честен - вестникар не става“- продължава да твърди Мишеров, враг на вестниците и вестникарите.

Но Вазов не създава своята драма, за да си отмъсти на нараненото си самолюбие, той успява да изгради и образ антипод на продажния журналист Бодков- този на Лазаров, честен и почетен човек, за когото истината е свята.

Светът е шарен, това са пак думи на Вазов. В обществото има всякакви хора честни и нечестни, подли и достойни, морални и продажни. Журналистиката свидетелства за техните деяние. От съвестта на всеки журналист зависи как ще представи събитията, как ще ги анализира и коментира. От морала на всеки един журналист зависи дали написаното става слово или празнотумие. За разлика от времето на Богоров и Вазов, днес вестниците не са единственото средство за информиране. По-лесно и по-бързо може да се създаде медиен продукт и пак толкова лесно и бързо да престане да съществува. Едно обаче продължава да бъде истина - трудно се пробива с честност, но куражът да го направиш те сродява с онези, които изградиха и запазиха българското през времето. А това ще има смисъл, докато я има България.

WordPress.com

Кой е най- ценният урок, който съвременните български журналисти трябва да научат от своя родоначалник?

ДИАЛОГ ДНЕС

Павлина Петкова

Почтеност. Да загърбиш егото си и да следваш пътя на истината и справедливостта, да не се отказваш, когато се опитват да те спрат. Да бъдеш отговорен за действията си първо пред своята съвест. И още - необходими са уроци по грамотност, познаване на темата, по която се пише, обективност и много, много учене на занаята.

Марица

Цветана Георгиева :

Д-р Иван Богоров от Карлово е една от най-светлите личности не само в епохата на Възраждането, но и до днес, а със сигурност и в следващите векове. За съжаление, често делото и личността му са забравяни или negliжирани. За мен неговото "Здравейте милички" и днес е толкова окрилящо, вдъхновено и в същото време мърдо, както когато пише първия брой на първия български вестник "Български орел".

Нека не забравяме заръките му за за българския език и за своята родина. Макар днес медиите да се развиват изключително бързо заради развитието на технологиите и изобилието от начините да се информираме, заветът на Иван Богоров "Вестникът има за цел да буди народа, за да заеме той своето достойно място сред другите народи" важи с цялата си сила и днес.

Разбира се, съвременният български език дължи част от своето богатство на д-р Иван Богоров, за мен неговият принос и в това отношение е неоценим. "Да пише или списува човек на един език трябва да го е учил доста време и да го познава много добре, ако и да му е бащин" - казва д-р Иван Богоров.

този

Станислава Христозова :

Може би урок по човечност. На онова позитивно отношение към човека, което ни дава възможност да виждаме и хубавото в него. Д-р Иван Богоров положил огромна грижа за изграждането на българския език, учейки ни да го уважаваме и до днес. Бил е родолюбец, което вдъхновява, за да покажем най- доброто, на което сме способни като народ.

Анкета

1. Кое е удивителната в личността та Богоров?
2. Какво е да бъдеш будител?

Даниел Богдански студент в Маастрихт Холандия

Възхищавам се на жаждата му за знание, на упоритостта, с която работи, и на силата на духа, която е притежавал. Смятам, че дълг на всеки карловец е да знае за живота и делата на Иван Богоров, за да има ясен ориентир за това какъв човек трябва да бъде и да се опита да го направи.

2. За да бъдеш будител на първо място трябва да притежаваш някои определени качества. Най-важното от които е - да имаш нестихваща жажда за знание, защото знанието е сила. Трябва да бъдеш различен, критичен, да търсиш нови начини за справяне с проблемите. Да си постоянен и всеотдаен в работата си, да обичаш родината и да изгаряш от желание да помагаш на другите. Няма как да бъдеш будител, ако не работиш от сърце и душа, ако не го правиш, защото имаш потребност да следваш идеали и да правиш живота на другите по-добър. Българското възрождане се е осъществило именно заради всички онези светли личности, които въпреки трудностите са съхранили вярата в себе си и са видели възможната промяна. Защото промяната идва първо в мисленето на един човек, а мисията на всеки един будител е да промени начина на мислене на хората около себе си към по-добро.

Надежда Миленкова 18-годишна, ученичка

1. Изключителното в личността на д-р Иван Богоров се крие в неговите енциклопедични познания, будната гражданска съвест, отдадеността на делото да служиш на народа си. Също така и на отношението му към езика. Благодарение на неговата всеотдайност нашият език е благозвучен и красив. Това, което буди удивление в личността на Иван Богоров, е и фактът, че днес не можем да открием подобни личности, а се нуждаем от тях, особено ние, младите.

2. Днес думата будител свързваме единствено първи ноември. Тя е архаична и рядко използвана в речника ни. Забравили сме нейния истински смисъл. Книжовници, учители, поети, писатели, учени, журналисти – това са будителите на нацията, но не всички, а само онези, които са се доказали като стойностни хора. Тези, които могат да застанат с открито лице пред другите и да ги накарат да им вярват и следват. Да бъдеш будител значи да мислиш за доброто бъдещето на народа и родината си и да търсиш път към него.

д-р Иван Богоров и родното Карлово

продължава от страница 2

Живеят ли в Карлово наследници на доктора?

Д-р Иван Богоров няма преки наследници. Наследници имат неговите сестри Нона Хаджигенова, (нейният съпруг е брат на известния възрожденски карловски учител и книжовник Брайко Хаджигенов), Анастасия Бакърджиева, Екатерина Дерибеева, Тана Софтова и Мария Спасова. Някои от техните потомци и днес живеят в Карлово.

Какво се пази в Историческия музей в Карлово, свързано с Иван Богоров?

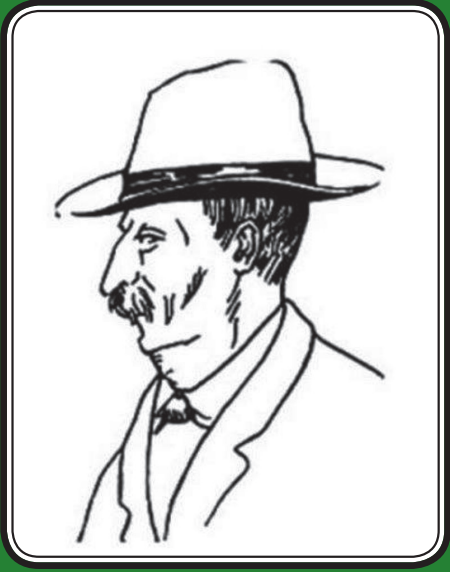
През своя бурен и неспокоен живот д-р Иван Богоров издава 14 различни вестника и списания, редактира четири други вестника, написва, превежда и издава 34 книги, брошури и речници, едно забележително творческо дело и родолюбие, които му отреждат заслужено място сред най-големите български възрожденски дейци.

Във фонда на Историческия музей са съхранени няколко негови оригинални издания: френско-български и българо-френски речници, издадени във Виена 1869 г. - 1871 г., които са представени в постоянната експозиция на музея, „Журнал за наука, занаят и търговия“ кн. 1-2 - първото българско списание по икономически въпроси, издадено през 1862 г. в Пловдив.

Особено ценен за нас експонат е бронзовият барелеф на д-р Иван Богоров, изработен от акад. Иван Лазаров през 1934 г., отлят в Карловското техническо училище, изработен по единствената скица направена на Богоров приживе през 1891 г. от Йордан Иванов, беседа от карловския общественик и историограф Павел Патев „Д-ръ Ив. А. Богоровъ. Български учителъ, народенъ будителъ и родоначалникъ на българското вестникарство“, издадена през 1935 г., факсимилета от вестниците „Български орел“, „Цариградски вестник“

излизали под редакцията на Ив. Богоров и издания, посветени на д-р Иван Богоров и неговото дело: избрани произведения на Богоров, издадени през 1970 г., сред които: „Животът ми описан от мене“, „Заради нашето добро поменуване“, Богорови словари, пътеписи за възрожденска България, „Селски лекар“, познавателни и забавни четива, преводи на литературни творби „Чудесните на Робенсона Крусо“, писма и документи, както и сборници с доклади по повод чествания на годишнини на д-р Иван Богоров.

Александър Балан разказва за срещите си с д-р Иван Богоров на своите студенти. У младежите се пробужда желание да видят първия български пурист. Най-настойчив е Йордан Иванов, който понякога присъства на разговорите на своя преподавател с доктора. В бележника си любознателния студент е записал немало думи и изрази, между които е нахвърлил с бегли шрихи външния портрет на Богоров. Веднъж той намира двамата в градската градина, задълбочени в тих разговор. Той приближава до тях и им показва скицата. Богоров иска да я скъса, става му някак неприятно. Балан я пъха в чантата си с обещание да я унищожи по-късно. Това е единствената скица на Иван Богоров. Докторът им обяснява, че никога не се е фоторафирал дори когато случайни улични фотографии в чужбина са успявали да сторят това, той ги е молил да унищожат негативите. Имал е някакво необеснимо неприязнено чувство към „самобръзката“ - фотографията.

Христо Недялков / из книгата „Доктор Иван Богоров“/

„Нищо не може да се сътвори без народа..
В негово име всичко съмвършил, за негово
добро съм търпял мъки и несгоди. Народът
е над всяко лично итение. Отделната
личност си отива - той остава - вечен,
безсмъртен... Обичайте го, както съм го
обичал аз през целия си живот!“
Иван Богоров

Анкета

1. Кое е удивителната в личността та Богоров?
2. Какво е да бъдеш будител?

Яна Минева
учител по история

1. Колкото и подозрително да ви се стори, за мен всичко в личността на Богоров е удивително. Защото той беше първият будител, когото припознах като такъв. Беше преди повече от 35 години. Един ден, скучаеща вкъщи, взех случайна книга от домашната ни библиотека. Оказа се „Доктор Иван Богоров“ на Христо Недялков от поредицата „България в образи“. Стори ми се изключително интересна, четях я дори в междучасията в училище. От тогава до днес на Деня на будителите си я отварям. Иван Богоров се превърна за мен в най – добрия ми приятел будител. Удивителното при него е, че мъчно може да го вметим в рамки. Автор на първата българска граматика, написана на говорим език, основател на първият български вестник, фолклорист, преводач, историк, географ, етнограф, учител, журналист, учебникар, борец за светска просвета и църковна свобода, прозрял ролята на промишлеността и икономика в бъдещето, непримирим борец за чист български език. Като учител се старая и моите ученици да усетят истинската същност на будителя Иванчо Богоев и да го приемат за свой пример в живота, така както го приех аз.

2. В нашето забързано ежедневие често покрай първи ноември чуваме този въпрос. Той идва от миналото ни, принадлежи на предците ни... Те, великите българи, не искат от нас потомците много, освен едно - да обичаме отечеството си. Блажени са българските будители! Хора на духа! Ако отворим отново душите си за духовното и докоснем топлия вятър на просветлението - вече сме будители.

Паметникът на Иван Богоров в Карлово

Петя Цолева-Иванова

По инициатива на карловското студентско дружество „Розов кът“ на 23.09.1931 г. в Карлово се учредява инициативен комитет за построяване на бюст - паметник на д-р Иван Богоров с председател Петър Караиванов, касиер Иван Кондаков и членове Васил Цветков, Никола Железаров, Никола Дончев, Мойсей Минчев и Никола Енков. Членовете на комитета търсят съдействието на видни български общественици и журналисти, които да съставят една книжка за Богоров и чрез Министерството на народната просвета да я пласират сред учащата се младеж, а също да изнесат няколко сказки пред карловското гражданство и с приходите от тях да поставят началото на фонда за изграждане на паметника.

От 5 до 10 октомври 1931 г. Петър Караиванов, Любен Ковачев, Катя В. Маркова и др. изнасят сказки, от които са събрани 1198 лв. приход. Открита е и подписка, но са получени само две дарения: Карловската популярна банка отпуска 500 лв., а Христо Фъргов дарява на комитета 20 екземпляра от своя очерк за Карлово. За реализацията на идеята са необходими 80 000 лв., ето защо начинанието пропада.

Неуспешен е опитът на инициативен комитет, създаден през 1934 г. в София с участието на проф. Л. Милетич, Ал. Теодоров-Балан, д-р Д. Киров, П. Караиванов, Ив. Попов и др. да превърне в музей родната къща на Богоров в Карлово и да постави върху фасадата и изработеният от Иван Лазаров бронзов барелеф.

Първият бюст - паметник на Иван Богоров в Карлово е изработен от скулптура проф. Мара Георгиева и е открит на 26. 11. 1970 г. по време на честванията на 150-та годишнина от рождението му.

Бронзов барелеф на д-р Иван Богоров, изработен от акад. Иван Лазаров през 1934 г., отплат в Карловското техническо училище (Фонд ИМ-Карлово ОИМКрп. Инв. № 1205)

Барелефът е направен по единствената скица направена на д-р Иван Богоров приживе от Йордан Иванов и около него следния надпис: “1818 Д-РЪ ИВАНЪ. А. БОГОРОВЪ 1892”. Предаден е в музея от Иван Попов през 1961 година.

Д-р Иван Богоров – радетел на българския книжовен език

Донка Димитрова

учител по български език и литература

Сред изтъкнатите възрожденски дейци от Карлово, д-р Иван Андреев Богоев - Богоров заема особено място.

Многообразна и със сложна душевност личност, Иван Богоров е новатор в много области на живота. С разностранната си дейност за духовното издигане на народа ни, с огромната си любов и преданост към български език и изключителните си грижи и заслуги за неговото книжовно изграждане, д-р Иван Богоров се налага като характерна личност между най-заслужилите дейци на Българското възрождане.

Макар и лекар по образование, Богоров е посветил най-голямата част от живота и творческите си сили на българския език, на неговото изграждане, развитие и процъфтяване като основен фактор за подем и обособяване на народа ни.

Интересен момент от творческата лаборатория на Иван Богоров е неговия краен пуризъм. Как би могъл да се обясни пуризмът на д-р Иван Богоров и в какви форми се проявява той?

Трябва да се обясни пуризмът е бил присъщ на езика на всички наши възрожденци. Той се налага от историческия момент в народния живот и нашето езиково развитие, а границите му от чувството за езиков реализъм у отделни книжовници. В книжовната дейност на Иван Богоров пуризмът получава по-големи размери поради някои негови лични качества – оригиналност на характера и предразположеност към словотворчество.

Пуризмът на Богоров се проявява най-подчертано в описваната от самия него „Чистобългарска наковалня за сладкудумство“ (1878-1879 г.), защото там той, освен че го проявява, го и обосновава подробно, както никъде другаде в своите работи. Според него литературният език на България в тази нова фаза след Освобождението, е трябвало да бъде чисто български, в смисъл-основан върху „български народен език“, който се говори по селата и се намира от памтивека в народните песни“. Идеята за това, че българският език е преди всичко езикът, който се говори по българските села, той е застъпвал и преди Освобождението. Този език Богоров искал да бъде единственият език на новоосвободена България на него не само да се говори, но и да се пише, като чиновниците бъдат задължавани, да учат този език и който от тях не иска да знае народния език да няма право да яде народен хляб. Езикът, който се оформя у нас след Освобождението, не би могъл да бъде така чист, както е бил преди това, защото в него по силата на историческата необходимост са навлезли всякакви чужди думи. На първо място руски, но успоредно с тях и думи от други езици, особено френски.

Иван Богоров не е бил против това в българския език да влизат чужди думи. „Ние – казва той – ще заемаме от людски езици някои речи, които ги нямаме, се като ги побългарим, най-малко в краищата им.“. Сам обаче много

рядко прибегва към това. Празнотите на българския език той иска да запълни с нови думи, български или, както казва, славянски по произход не само по отношение на „краищата“, но и изцяло. Славянският произход е бил нещо важно за Богоров, еднакво, когато е било въпрос да съчини нова дума или да се въведе някоя съществуваща вече чужда

По интересно е да се забележи: д-р Иван Богоров не е бил по принцип против въвеждането на чужди думи от славянски произход и специално руски думи, а когато е дошло времето за действителното им въвеждане, той се противопоставя. След Освобождението в „Наковалня“ Богоров отхвърля много руски думи, някои от които са годни за употреба на български и до днес. Между отхвърлените са приятелство, посолство, интелигенция, отчет, проверка, зрелище, разочарование, изпарение, произвол, обятия.

И все пак пуризмът на Богоров не е бил само своеволие. В основата си е стремеж към запазване. „Нам – пише Богоров в една своя бележка – не ни остава нищо друго освен да събираме онова щото имаме, щото е наше, и да го вардим като един безценен камък“. В това „наше“ той е включвал, разбира се, и езика.

Пуризмът на д-р Иван Богоров е бил насочен и против турцизмите в българския език. Той предлага вместо синджир да се употребява верига, вместо калабалък – навалища, вместо одая–стая, вместо боклук–смет, вместо бунар–кладенец, вместо джам–стъкло, вместо клоп–делва. Предложения съвсем уместни, защото употребяването на тези и други турски думи у нас е ставало и става често само по инерция, без да са по-разпространени от българските думи, които им отговарят.

Едностраничното отношение на Богоров към чуждите думи в българския език се е обуславяло от решението му да напомня, че „има на света български език“. Богоров съчинява думи, които са напълно годни за употреба. Такива са обикновено цитираните, когато се говори на тази тема: бележка, чакалня, часовник.

Езикът на Богоров съдържа винаги съчинени думи, едни от които са сполучливи, а други несполучливи (или не много сполучливи). Думите от последния вид се срещат особено често в работите, които той е писал към края на живота си. Но дори и там на места езикът е естественият, основан върху живият говор език, много близък до тоя на

Пуризмът на Богоров е важен момент от културната история на България. Ако крайните му прояви са нещо, което не може да служи за пример, умерените и разумни прояви, които са не малко в неговите езикови търсения, са пример, който твърде много ни задължава и днес.

Издава Исторически музей град Карлово
с финансовата подкрепа на Иван Петканов
Редакционен екип: Мария Деянова, Христина
Томанова-Дамянова, Светлана Георгиева
Предпечат и печат: Камея груп ООД гр. София